

RECENZJA:

Ks. Janusza Mastalski - *Samotność globalnego nastolatka*, Kraków 2007,
Wydawnictwo Naukowe Papieskiej Akademii Teologicznej

Loneliness of global teenager

Helena Wrona-Polańska

Zakład Psychologii Zdrowia Katedry Psychologii
Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie

Książka liczy 658 stron. Na uwagę zasługuje bardzo bogata bibliografia, w dużym stopniu obcojęzyczna, obejmująca około 1400 pozycji.

Recenzowana praca jest dopełnieniem triady środowisk: rodzina – szkoła – środowisko rówieśnicze, z położeniem akcentu na to ostatnie; triady opartej na jednolitym chrześcijańskim systemie wartości, odgrywających główną rolę w wychowaniu młodego człowieka, a równocześnie stanowiących podstawowe źródło zasobów lub deficytów osobowych nastolatka, decydujących o jego zdrowiu czy też chorobie i zaburzeniach zachowania.

Problematyka pracy jest niezwykle interesująca, nowatorska i wychodzi naprzeciw zapotrzebowaniu społecznemu. Obecne czasy pełne przemian społeczno-polityczno-gospodarczych, postępująca globalizacja, wszechobecnie panujący stres i agresja prowadzą często do fascynacji złem oraz negacji autorytetów i wartości sprzyjają sytuacji,

w której patologia staje się normą, co w konsekwencji negatywnie odbija się na kondycji zdrowotnej społeczeństwa, w tym także młodzieży. Sytuację tę potęguje dokonująca się reforma edukacji stwarzająca dodatkowe zagrożenie dla nauczycieli i uczniów, wynikające z konieczności doksztalcania się i zdobywania nowych kompetencji zawodowych nauczycieli, zaś uczniowie kończący edukację podstawową i przechodzący do gimnazjum tracą dotychczasowe oparcie w nauczycielu i grupie rówieśniczej. To poczucie destabilizacji wynikające także z osłabienia więzi emocjonalnych w rodzinie i szkole, a w konsekwencji brak poczucia bezpieczeństwa, prowadzi do szukania oparcia w różnych alternatywnych grupach rówieśniczych, które często mogą stać się dodatkowym źródłem lęków i niepokojów nastolatka, a w konsekwencji zaburzeń jego zachowań i osobowości.

Narastająca globalizacja także nie sprzyja kształtowaniu zasobów osobowych i budowaniu zdrowia nastolatka. Słabe wię-

RECENZJA:

Ks. Janusza Mastalski - *Samotność globalnego nastolatka*, Kraków 2007, Wydawnictwo

Naukowe Papieskiej Akademii Teologicznej

zi emocjonalne i zaburzone relacje w rodzinie, często jednopokoleniowej, zanikanie tradycji rodzinnych, uleganie modzie, częsty pośpiech, wyręczanie dzieci lub nadmierne i niekonsekwentne wymagania, łatwy dostęp do informacji często sprzecznych i budzących negatywne emocje prowadzą do braku spójności doświadczeń, zagubienia i poczucia bezradności, a w konsekwencji braku poczucia sensu życia, zagrażającego zdrowiu nastolatka a także i życiu ze względu na częste, o czym świadczą dane statystyczne, podejmowane próby lub akty samobójcze.

Problematyka pracy ks. Janusza Mastalskiego dotycząca samotności dorastającej młodzieży dotyka najistotniejszego problemu człowieka końca XX i początku XXI wieku. Nie choroby cywilizacyjne, nowotwory i zawały, lecz poczucie osamotnienia prowadzące w konsekwencji do depresji jest podstawową chorobą naszych czasów, polegającą na rozchwianiu wewnętrznych mechanizmów regulujących, z którą medycyna nie zdołała się jeszcze uporać, gdyż przyczyny jej są złożone, a najogólniej wynikają z typowego dla zamożnych krajów konsumpcjonizmu i dominacji owego „mieć” nad „być osobą” z całym jej bogactwem przeżyć i osobowości, co w konsekwencji prowadzi do poczucia braku sensu życia, obniżonego nastroju, spadku aktywności życiowej i zainteresowań, a więc depresji.

Książka składa się z sześciu rozdziałów. Pierwszy – wprowadzający - zawiera omówienie problemów związanych z szeroko rozumianym rozwojem młodzieży w okresie dorastania, z uwzględnieniem wszystkich sfer, w tym także świadomości religijnej. Kolejne rozdziały wskazują na czyn-

niki zagrażające zdrowiu, tkwiące w rodzinie i szkole oraz szeroko rozumianej edukacji, zagubionej w świecie wartości i nie sprzyjającej kształtowaniu odpowiedniej hierarchii wartości nastolatka, a także superego czyli sumienia tj. zinterioryzowanego systemu zakazów i nakazów moralnych, stanowiącego drogowskaz w życiu człowieka. Ostatnie dwa rozdziały mają charakter kluczowy, a dotyczą uzależnień cywilizacyjnych dorastającej młodzieży i sposobów przeciwdziałania samotności. Autor przedstawia różne rodzaje i źródła uzależnień nastolatka, te klasyczne związane z substancjami chemicznymi i aktualne wynikające z zagrożeń cywilizacyjnych (internet, komórka, telewizja itp.), budując model uzależnień, prowadzący do syndromu uzależnień cywilizacyjnych. Przedstawia także niezwykle bogactwo subkultury nastolatka.

Szkoda, że subkultury proponowane przez Kościół jako alternatywne i rozwijające osobowość, duchowość i tożsamość osobową nastolatka są jedynie wspomniane (s. 365), tym bardziej, że Autor dysponuje ogromnym doświadczeniem i wiedzą w tym zakresie. Pozytywna subkultura nastolatka proponowana przez Kościół, oparta na chrześcijańskim systemie wartości, mogłaby stanowić punkt odniesienia dla prawidłowego rozwoju osobowości i tożsamości Ja dorastającej młodzieży. Jest to ważne zadanie, które stoi przed Kościołem jako instytucją w czasach rozluźniania się więzi rodzinnych, gdy jednocześnie bogata oferta subkultury nastolatka promowana przez mass media, czyhająca na młodych bez pozytywnej alternatywy, staje się punktem odniesienia, zdeformowanym zwierciadłem społecznym prowadzącym do „zagubienia w teraźniejszości” i ukształ-

towania nieustalanej tożsamości, zależnej każdorazowo od relacji społecznych, będącej źródłem lęków i obaw.

Autor w oparciu o ogromną wiedzę, o czym świadczy ilość wykorzystanych pozycji bibliograficznych, prowadzone badania własne, wieloletnie doświadczenia w pracy wychowawczej i duszpasterskiej z młodzieżą oraz własne przemyślenia ukazuje, w sposób wszechstronny i interdyscyplinarny, najważniejsze źródła zagrożenia zdrowia globalnego nastolatka, a równocześnie podejmuje próbę wyjaśnienia uwarunkowań i mechanizmów determinujących owe zagrożenia zdrowia w oparciu o chrześcijański system wartości. Należy podkreślić, że cała książka „przesiąknięta” jest troską o wartości podstawowe, które powinny być drogowskazami w życiu młodzieży będącej często na rozdrożach, a które „wymknęły” się spod kontroli obecnym rodzicom i wychowawcom. Dlatego też, jak postuluje Autor, utracony świat wartości trzeba na nowo pozyskać w celach wychowawczych, ale to wymaga współpracy wszystkich środowisk wychowawczych, w tym także udziału Kościoła w wychowaniu.

Na uwagę zasługuje bardzo dobra znajomość problemów dorastającej młodzieży oraz ogromne zaangażowanie i pasja badawcza Autora, zmierzające do poznania problemu i przeciwdziałania istniejącym zagrożeniom poprzez zastosowanie szeroko rozumianej profilaktyki i promocji zdrowia, z uwzględnieniem także nauki Kościoła. Książka przepelniona jest także troską Autora o prawidłowy rozwój młodego pokolenia będącego przyszłością narodu, na co wielokrotnie zwracał uwagę w swoim dialogu z młodzieżą Jan Paweł II, a która stała się stymulatorem

prowadzonych badań i poszukiwań.

Ze względu na wieloaspektowe przedstawienie problemów dorastającej młodzieży książka zasługuje na szeroki krąg odbiorców. Powinna być adresowana do rodziców, nauczycieli, pedagogów, psychologów, lekarzy, teologów i katechetów oraz studentów kierunków pedagogicznych. Powinna trafić do makro- i mikrostruktur, a więc tych, od których zależy organizacja i prawidłowy rozwój, kształcenie i wychowanie młodego pokolenia.

Książka ks. Janusza Mastalskiego jest niezwykle cenną i wartą opublikowania pozycją, gdyż ukazuje w sposób całościowy, nowatorski i interdyscyplinarny złożone problemy dorastającej młodzieży w perspektywie salutogenetycznej, w odniesieniu do zdrowia rozumianego w sposób holistyczno-funkcjonalny, co ma ogromne znaczenie poznawcze i aplikacyjne.

Percepcję trudnych problemów ułatwiają liczne rysunki, wykresy i modele, w większości własnego autorstwa. Szczególnie wartościowe wydaje się wzbogacenie tego podejścia o aspekt duchowy, aksjologiczny, zgodnie z nauką Kościoła prowadzoną przez wiele lat przez duchowego przewodnika młodzieży Jana Pawła II. Autor podąża tropem tej nauki, stara się ją kontynuować i przybliżyć młodzieży, nie tylko z pozycji badacza, ale także wieloletniego wychowawcy i duszpasterza młodzieży.

Propozycje zawarte na końcu książki ukazują, w jaki sposób należy prowadzić dialog z młodzieżą w trosce o jej zdrowie, także jako przyszłych wychowawców – rodziców i nauczycieli.